

**Om gräsfrösådd och odling af gräs,
Vesterbottens läns allmoge tillegnad af
Hushållningssällskapets förvaltningsutskott.**

Ume
1865.

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> eller boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Ekon.
Lantbr.
(Bry)
6
1865

Om

Gräsfrösådd och Odling af Gräs

Westerbottens Läns Allmoge

tillignad

af

Hushållningsfällskapets Förvaltningsutskott.

Ume, 1865.

Tryckt hos E. G. Lindroth.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Huru fortplanta sig wexterne? Inom wext-
werlden likasom inom djurwerlden har den allwise
Skaparen nedlagt förmåga hos hwarje alster att fort-
planta sig och detta sker hos wexterne genom frö.
Äfwen den allra obetydligaste wext framspirar ur ett
frö, om det ock skulle undgå menniskoögat. Wexter,
såsom till exempel mögelswampen m. sl., som synas
för den ytliga betraktaren uppkomma på ett obegrip-
ligt sätt, framkomma ur ett frö lika wäl som det
det stora mastträdet i skogen, kornet på åkern och
gräset på ängen upprunnit ur ett frö.

**Kan ett wißt slags frö lemna någon an-
nan wext än en dylik, hwarifrån det härstam-
mar?** Omöjligt. Detta är lika omöjligt som att
ibland djur t. ex. af hönsägg skulle kläckas flugor i
stället för hönskycklingar. Man låter förwilla sig af
det skenbara och antas på god tro det orimliga, utan
att närmare undersöka det verkliga förhållandet.

Bibehålla sig alla gräsflag lika länge?
Nej, somliga bibehålla sig endast ett år, hwarefter
de nerwisna och måste förnygras genom frö, andra
bibehålla sig två och tre år, åter andra många år.
På denna omständighet måste afseende fästas wid od-
ling af gräs, så att man för fleråriga wallar wäljer

fleråriga gräsflag och för fååriga sådana, som för dem äro passande! Kanste har timotejen, emedan han ej är mångårig, derföre ej ännu ibland allmoggen wunnit förtroende. Mången torde hafwa fått timotej och beräknat 6 a 8 års gräs och på tredje året har gräswerten redan börjat betydligt aftaga. Många af de inhemska gräsen äro mångåriga och bibehålla sig derigenom, att de hwarje höst bilda wid roten ögon eller skott, hwarur det följande årets gräs franspirar samt hafwa widt förgrenade och djupa rötter, hwarigenom de längre kunna bibehålla sig. Timotejen deremot har en obetydlig lökformig rot, som håller sig i ytan af jorden, hwarföre och öfwersta jordlagret snart blir utsuget på näring och timotejen går ut.

Swilka äro de mest närande beståndsdelarne hos gräsen? Dessa äro fröhwita, wertzlim, stärkelse, socker, wertzlem, gummi och fetolja. Ju mera af dessa beståndsdelar finnes i fodret, desto kraftigare. För att detta må lättare fattas, ihågkomme man, att i fröet samla sig de kraftigaste och mest närande beståndsdelarne, men dessa beståndsdelar äro före blomningen och frösättningen likartadt fördelade i hela werten, hwarföre det kraftigaste gräset, såsom wi alla weta, är gräsbrodden på wäran, i hwilken ännu intet strå bildat sig; sedermera kort före blomningen äro de mest närande beståndsdelarne fördelade i strået och bladen och äro så att säga på wäg upp till den blifwande blomman och fröet, i hwilket de ädlaste safterne samla sig till

kärna. Den naturligaste och rätta slottertiden är derföre, då wexterne stå i sin blomning, ej efter någon wiß dag i almanachan. Efter frösfättningen äro stråen och bladen beröfwade sina förra kraftiga beståndsdelar. Att de ofwannämnde beståndsdelarne förekomma i gräsen kan man med sina sinnen öfwerthyga sig om. Om godt wälbergadt hö kokas i watten, lemnar det en brun lag, som smakar sött likasom wört wid brygd. Sockret, som fanns i höet, är der urkokadt och förorsakar den söta smaken. Den angenäma lukten, som wälbergadt wallhö sprider ifrån sig, kommer ifrån den wälluktande olja, som finnes i gräsen, o. s. w.

Swilka gräsflag äro de kraftigaste? Klöfwer eller wäppling och timotej. Att detta är förhållandet bewisar så wäl kunniga jordbrukares erfarenhet öfwerallt som äfwen wetenskapen härför lemnar tillräckliga bewis.

I hwilken ordning böra de öfriga gräsen uppställas? 1) Hårdwallsgräs, bestående af finstråiga gräsflag ifrån torr och högländt eller wäl afdikad mark; 2) Sidwallsgräs från mera fuktig mark; 3) myrhö, mest utgörande starr och dylika; samt 4) fist och såsom nödfoder bör ställas säs och wäs.

Wårt wanliga wallhö, som uppkommer utan insänning eller uppblandning med klöfwer och timotej, kan icke ställas i jembredd med timotej och klöfwer ensamt.

Su mera gräsen under sin wext haft riklig tillgång på luft, ljus, värme och lagom fuktighet, des

bättre är fodret. Samma slags gräs, som vuxit på höjder och sluttningar, är wänligen mera närande och helsosamt än sådant, som vuxit på lågländta marker. Om äfwen de bästa gräsflag wexa i skogen under träd eller på ställen, der de äro beröfwade ljus, värme och lustdrag, hafwa de wida mindre foderwärde än de, som vuxit på fria fältet.

Är dikning nödwändig för odling af gräs?

Ja lika nödwändig som för odling af säd. Härwid måste likwäl anmärkas, att wisfa gräsflag äro noggrannare än andra. Klöfwer och timotej fodra noggrann dikning, isynnerhet den förra, som går djupt ned med sina rötter i jorden. Af de inhemsta gräsflagen äro många föga buntåliga, t. ex. jegar eller jegal; ehuru säkert är, att äfwen dessa blifwa af bättre bestaffenhets, om dikning behörigen egt rum för desamma. Gräswallen bibehåller sig längre genom dikning och mossan insinner sig senare.

Swilka gräsflag gå säkrast till i Westerbotten? Onekligen äro de inhemsta de tillförlitligaste efter nuwarande förhållanden.

Af hwilka gräsflag består det så kallade wallgräset? Af rödwäppling, hwitwäppling rödswingel, färswingel, ängswingel, wärbrodd eller godluftsgräs, flere slags gröearter, såsom ängsgröe, tuftåtel eller jegar, ängståtel, flera slags hwenarter, såsom ängshwen m. fl. Ju större inblandning af wäppling desto bättre anses höet wara. Desutom förekommer i wallhöet en mängd blomwexter, som mer eller min-

dre försäkra det samma, såsom midsommarblomster, prestkragar och ängsfyra, hvilka synnerligast instinna sig, der ingen frösådd egt rum.

Kan ej timotej och flöfwer med någon framgång odlas i länet? Erfarenheten visar, att det numera wäl knappast finnes någon socken inom länet, der ej timotej åtminstone bland de mera upplysta jordbrukarna kommit in på gräswallarne, ehuru med flöfwer förhållandet ej är enahanda. Båda gifwa god afkastning under gynsamma år.

Swilken jordmån fordrar timotej? I god wextkraft warande åkerjord ware sig ler eller sandjord; äfwen å wäl afdikad myrjord gifwer den god afkastning.

Swilka olägenheter medfölja timotej? I följd af sitt wextfätt och små swaga rötter ger timotej ensam glesa wallar samt förbjuder betning, om icke wallen skall taga skada genom rötternas uppryckande. Timotej ger ej många år tillfredsställande afkastning, utan aftager reban på 3:dje året, hwarföre för mångårig wall sådd af enbart timotej är uralunda passande.

Huru skördas timotejfrö? Af så gräsflag kan frö så lätt erhållas som af timotej. Det tillgår på det sätt, att man affätter att stycke wexande timotej, som får stå att mogna, till des man märker, att ur axen fröen låta gnuggas ur i handen, då de äfwen wid samma tid antagit en hwitaktig färg. Nu slås timotejen på samma sätt som det tillgår wid

sädesförden och hopbindes det slagna i små kärvar, som uppställas med tullarne upp på lägdan i små runda högar att torka. Är wäderleken ofstadig, användes snesning eller hekning. Frötimatejen bör aftas för råttor, om den inlägges på logar. Fröet erhålles genom tröskning på wanligt sätt, hwarefter det kastas och derigenom erhålles rent.

Swilka olika slags flöfwer odlas? Rödflöfwer, alsikeflöfwer och hwitflöfwer.

Suru skiljas de olika flöfwerarterna till utseendet? Rödflöfweren har röda blommor eller blomhufwuden, alsikeflöfweren har blommor, som stöta i rödt och hwitt eller som äro bletröda, hwitflöfweren har helhwita blommor samt weyer med rotflående restwor efter marken, då deremot de begge föregående flöfwerarterna weya upprätt utan restwor.

Swilken jord fordrar rödflöfwer? Kraftig, wäl gödslad, djupt arbetad och fullständigt afsdikad ler- eller mulljord gifwer den bästa förden af rödflöfwer.

Är alsikeflöfwer lika noggrann på jord som rödflöfwer? Nej, den är mindre ömtålig för syra än rödflöfwer, hwarföre den äfwen kan gå till på wäl afsdikade myrodlingar. Denna flöfwerart har sitt namn efter Alsike socken i Uppland, der han först ädrog sig uppmärksamhet.

Swilken jordmän fordrar hwitflöfwer? Den är ej nogräknad på jordmän, hwarföre den äfwen i

wilda tillståndet lika wäl weyer på grusjord som på myrmark; är förträfflig att inblanda som bottengräs wit gräsfrösådd.

Finnes något främmande gräsflag, som utom de uppräknade kan med fördel odlas här i länet? Jo. Ängskasle.

Swilka egenskaper utmärka ängskasle? Den är mångårig och har benägenhet att tufwa sig samt går till på jord, som ej är så wäl afdikad, och har wisat sig gå ganska wäl på myrjord. Det lätta fröet bibehåller sin groningskraft blott ett år, hwarföre det lätt blir förlegadt och har derigenom ej wunnit särdeles förtroende; men en gång inkommet genom sådd lemnar det frö genom insamling på det sätt, att man wid mognaden med handen afrepar fröet, hwilket helst bör sås samma höst.

Är ängskasle mycket wärd som foderwert? Emedan densamme weyer på något sant mark ställes den i jemförelse med sidwallshö och bör, framför allt, sköras i tid; i annat fall förlorar den mycket af sitt wärde.

När bör gräsfrösådd ega rum? Gräsfrösådd bör ega rum i något säde, som under fröens groning skänker tillräcklig skugga och behöflig fuktighet. Efter igenläggningen till gräs i wärsäd, bör gräsfrösådd helst ske sedan säden är myllad och harfningen afflutad, hwarefter den obetydliga myllningen, som gräsfröen behöfwa, winnes genom bultrning. Äfwen kan gräsfrösådden ske sedan sädesbrodden kommit upp

antingen med eller utan broddwältning*), allt beroende på, om wäderleken är torr, regnig eller blåsig. Efter insåning i winterråg, werkställes den på wärens året efter rågsådden, så snart snön gått bort, med eller utan bultning efter omständigheterna. Att wid rågsådden på hösten inså gräsfrö har ej i Westerbotten alltid befunnits wara ändamålsenligt, emedan det händt, att gräset efter det sådda fröet redan samma sommaren gått upp med rågen, till stor men för densamma.

Huru utsås gräsfrö? Antingen för hand, hwarwid man dock är mycket beroende af lugnt wäder, eller med så kallad klöfversåningsmaskin, då man är oberoende af wäderleken. I förra fallet är det swårt att erhålla jenn sådd, i sednare blir sådden alltid jenn och bäst. Den nu i bruk komna handsåningsmaskinen för såd kan äfwen användas för sådd af rent frö. Hömall, såsom wanligen uppbländadt med grässtrån och boß, utsås helst för hand.

Huru mycket frö bör utsås på tunnlandet? Detta är i allmänhet swårt att bestämma, emedan frön ega så olika wigt och olika jord behöfwer mer, annan mindre gräsfrö. Jord som warit länge öppen behöfwer större mängd frö wid igenåning än jord som warit öppen 1 eller 2 år. Jord, som warit öppen 1 år, wexer stundom igen till full gräsförd redan första året efter sådesåret utan frösaad, synnerligast då den nedplöjda wallen hufwudsfalligen

*) Med wältning menas detsamma som med bultning.

bestått af jegar. Af timotej ensamt lenna 30 skålp. godt frö en god och jemn wall. Zublandas klöfwer i timotej, hwilket alltid borde ega rum på god åkerjord, bör man använda till en tredjedel af den uppgifna wigten. Man bör i allmänhet ej så tunnt, utan hellre tjockt. I mindre kraftig och ej wäl gödslad jord fås tjockare än i kraftig och wäl gödslad jord, liksom wid sädd af säd. Genom för tunn sädd qwäwes ej ogräset och wallen lider mer af inträffande torka genom mindre bestugning; genom allt för tjock sädd kan gräset qwäfwa sig sjelft till en del samt under wisfa somrar lägga sig och ruttna. Ett wisft lagom är måttet, som dock ej är möjligt att för hwarje fall uppgifwa.

Swilket pris på gräsfrö är det wanliga?

Timotej kostar wanligen i Stockholm omkring 25 öre, rödklöfwerfrö från 45 till 75 öre, alsikeklöfwerfrö från 65 till 80 öre, ängstafle omkring 60 öre, allt beräknadt för skålpundet. Timotejfrö enbart till ett tunnland kostar sålunda minst 7 Rdr 50 öre.

Kan ej gräsfrö erhållas utan någon penningutgift? Jo, wid hwarje bondgård; om i de hölador, hwarest höet inbergas, golswen göras täta och wid hwarje hemtning af hö ifrån desamma höet uppskafas, innan detsamma kastas i sfrindan, så att hömallen stannar qwar i ladan, kan man utan konstant utgift erhålla tillräckligt frö för gårdens behof. Likafå bör, på foderfullar och i hölag hemma wid gården, åtminstone någon gång hwarje månad under

wintern det frö, som smöljts ur höet, uppsamlas och läggas på loge eller något ställe, der lufttillträde eger rum, för att groningskraften i de små och lättunnande fröen må bibehålla sig. Den bästa hömallen erhålles ifrån hästhöet. Hömallen är i sjelfwa werket mera wärd, än mången tror, hwarföre det är ofloft att låta den försaras antingen i ströet eller gödseln eller att använda den till utfodring i förpfoder åt kor.

Huru bör den ändamålsenligaste fröblandningen sammanställas? Det rikaste och kraftigaste fodret winnes af timotej, uppblandad med alsikerödklöfwer och hwitklöfwer, enär timotejen wexer hög på sitt strå, de förstnämnda klöfwerarterna komma dernäst i höjd och sist bildar hwitklöfweren bottengräset. Men denna wall passar endast för kraftig jord, som ej får ligga länge nere till gräs. För mångårig wall är insåning af något timotej passande jemte riklig tillblandning af hömall. Första året efter sådesåret erhålles då full sförd af mestadels timotej, andra året på samma sätt, ehuru de fleråriga gräsen nu komma i myckenhet, 3:dje året plägar wanligen timotejen aftaga, men då ersätta de mångåriga gräsen timotejen, så att under 5:te och 6:te året äro timotejständer glest innängda bland de fleråriga gräsen, som ännu ge god sförd. Göres härmed en gång försök, skall man winna bekräftelse på det sagda och ej fort återgå till det gamla.

Är det förmånligt att låta jorden ligga länge till gräs? Hwarje sförd, som tages ur jor-

den ware sig säd eller gräs, beröfwar jorden en wis mängd af hennes ädlaste beständsdelar. Säden ut-
suger jorden mycket mera än gräsen, hwilka, derige-
nom att de med sina trådfina rötter gå till flera fots
djup ned i alfwen, hemta sin näring på långt håll
och derigenom kunna bibehålla sig länge, utan att all-
deles utarma jorden. Genom långwarig gräsligging
förlorar jorden mycken kraft och man erhåller till sist
ringa aflastning. Jorden mäktar slutligen ej bära
andra wexter än sådana, som kunna nära sig på su-
ra och bästa ämnen, såsom hwitmossa, björnmossa,
kattfötter, midsommarblomster och andra wexter med
skarpa och bittra safter. Till sist insinna sig egent-
liga skogswexter såsom widebussar, björk och gran.
Mossans uppträdande på gräsmarken kan så wäl be-
tyda jordens afmagring som bristande afdikning. I
alla hänseenden finnes ej skäl att behålla gräswallen
längre än 5 a 6 år. Upplöjes wallen i någorlunda
god wextkraft, kan jorden första året efter upplöjnin-
gen lemna en hafresförd utan gödsling och inom nå-
gra år är den ruttnade grästorfwen det ypperligaste
underlag för förnyad gräswezt.

Swilka äro fördelarne af gräsfrösädd?

Nedan första året efter gräsfrösädd winnes full hö-
fförd och denna af bästa bestaffenhet efter bestaffen-
heten af de frö, som man utsätt, allraminst uppgå-
ende till 3 a 4 målstrindor a 32 lisp. på tunlan-
det, men ofta uppgående till dubbelt på i god wext-
kraft warande och wäl gödslad jord, hwarigenom man
har icke allenast fröet många gånger ersatt utan af-

wen en mängd foder öfwer, likaså andra året och derunder äfwen ofta större afkastning än det första året. Man bör härwid betrakta åkerjorden som en räntegifwande anstalt, hwilken är willig att lemna den högsta räntan, endast man underkastar sig de reglor och den ordentliga omsättning och insättning, som anstalten fordrar. Erfarenheten, som i jordbruk är den mest öfwerthygande läromästaren, har öfwerallt wisat i vårt land, att det gamla ifrån hedenhögs ärsda och hos mången ännu fast rotade föreställningsfättet att låta jorden af sig sjelf frambringa gräs så godt den kan utan något människans åtgörande för igenhäning af gräsfrö, måste öfwergifwas såsom såkunnigt, oflokt och i högsta mätto hämmande för jordbrukets och ladugårdsfötjels framåtskridande, isynnerhet inom ett län, som detta, hwarest den öfwerwägande delen af åkerjorden bär gräs. Swari skall man annars finna förklaring till den egna företeelsen, att på hemman, der ingen gräsfrösädd eger rum, egaren ej föder flera kreatur t. ex. år 1865 än han för 5 a 10 år sedan födde, då deremot en annan med samma skatt och samma areal och under liknande jordbrukförhållanden på samma tid nära nog fördubblat sitt kreatursantal, utan att föda dem sämre än den föregående. Den förlust, som tillskyndas bönderna och hemmanen inom våra bygder på detta sätt, skulle, uttryckt i siffror, blifwa förwånande stor.

Winnas några andra fördelar genom gräsfrösädd än högre och tidigare afkastning? En wigtig fördel, som gräsfrösädd medför, är, att de o-

gräs, som wanligen insinna sig å sjelfgrodda läg-
dor, qwäfwas redan ifrån början och detta desto bät-
tre ju tätare och jemnare sådden skett. Som allmänt
är bekant, framkomma första året, då jorden nedläg-
ges till gräs utan gräsfrösådd, en mängd ogräs, man
wet ej huru, såsom synnerligen prestkragar, swinsyra
m. fl., hwilka innefattas i det så kallade nylägdhö.
Besås t. ex. för försöks skull en half åkerteg med
gräsfrö, enligt förut gifna föreskrifter, men den an-
dra hälften icke, skall man ögonstfkenligen winna bekräf-
telse på det nyss nämnda förhållandet; på den ena
halfwan skall man finna sådande är en jemn och
wacker gräsmatta, på den andra en profkarta af gros-
stråiga blomwexter och ogräs med obetydligt närings-
wärde, föga begärliga för creaturen.

Slutanmärkning.

Allt kunna för alla olika förhållanden och olika
trakter af detta län lemna några mera speciella fö-
reskrifter, än här skett, är med den ringa kunskap och
erfarenhet, som står till buds, en omöjlighet, och af-
wen om den förevarande frågan af mången är fullt
känd och behjertad, är det ändå i många sochnar mån-
ga bönder, ja kanske hela byalag, som ännu entwist
widhålla det gamla och ännu sakna antingen nödig
insigt om gräsfrösådd eller oc, om de hört derom
talas, icke ännu kunnat förnä sig att frångå det
gamla, då de ej med egna ögon ännu sett något ut-
slag inom byns eller grannbyns område. Må der-
före dessa ofullständiga frågor och swar blifwa en
anledning att närmare behjerta saken, som är af all-

rastörsta wigt för ökad fodertillgång, för vinnande af
 rikligare gödseltillgång och i allmänhet för högre af-
 fastning af hemmanen. Det är ock fullt säkert, att
 den, som en gång brutit med det gamla, aldrig åter-
 går till det samma. Kunde något i den antyddade
 riktningen winnas genom denna lilla skrift är det
 mål redan vunnet.

www.books2ebooks.eu